

набору моральних принципів, таких як права людини, які визнаються більшістю суспільств. Вони можуть бути доповнені локальними культурними нормами, що дозволяє зберегти унікальність кожної культури, але при цьому зберігати базові стандарти гуманності. Такий підхід допомагає створити певний баланс між універсалізмом і культурним релятивізмом. Визначити, чи існують універсальні моральні істини, чи вони є лише соціальними конструкціями, залежить від вибраної філософської позиції. Але навіть якщо припустити, що універсальні моральні істини існують, їхнє застосування у конкретних соціальних контекстах, швидше за все, завжди буде змінюватись та адаптуватись.

Формування цінностей людини під час війни

Іван АТАМАНЧУК, здобувач освіти,

Науковий керівник – Світлана ЧМИХУН, доцент, кандидат філос. наук,

Національний аерокосмічний університету ім. М. Є. Жуковського

«Харківський авіаційний інститут»

Війна сильно впливає на життя людей, тим самим суттєво змінюючи або формуючи нові цінності людини. Причому ступінь змін цих цінностей прямо залежить від наближеності до лінії фронту та соціального становища людини: цивільний або військовий. Чим довше йде війна, тим більш різкими виглядають ці зміни.

Нестабільність та напруженість світового суспільного розвитку, пов'язаного з перманентними геополітичними змінами, сприяє виникненню збройних конфліктів у різних країнах, провокує військові протистояння. Для людини подібні зміни виступають як низка неясних, непередбачуваних ситуацій, що створюють неможливість прогнозування своєї долі навіть на найближчий період. Реальна загроза життю, пов'язана із збройними конфліктами, активно впливає на людину, яка намагається будь-яким чином пристосувати свою життєдіяльність до нових умов. Військовий конфлікт становить для людства значну небезпеку, яка визначається наступними моментами. Збройні конфлікти призводять до мільйонів жертв і в умовах поглиблення взаємозв'язків усіх членів світової спільноти провокація глобальної світової війни вже представляється можливою. Також, сучасні збройні конфлікти призводять до економічного, соціального неблагополуччя, а в результаті і повне чи часткове знищення держав. Дуже важливе значення має негативний вплив на морально-психологічний клімат регіонів, континентів, усього світу загалом. Проживаючи в умовах тривалого і інтенсивного збройного конфлікту і піддаючись впливу стресових чинників, людина ставить під сумнів все те, на чому базується здоровий глузд, що може призводити до зламу або трансформації особистості. Громадянське населення, що опинилося в умовах розгортання та перебігу внутрішнього збройного конфлікту і проживає під впливом різних психотравмуючих подій - від загрози фізичному здоров'ю до загрози образу «Я» і руйнування або втрати ідентичності - зазнає досить широке коло психологічних порушень.

Під час загрози життю, матеріальні цінності та блага відходять на другий план. У 2022 році той факт, що все життя може поміститись в один рюкзак, усвідомила решта країни. Як тільки безпосередня небезпека життю минає, людина прагне повернути ту систему цінностей, яка була їй притаманна до війни. Тому ми бачимо, як цивільне населення намагається абстрагуватися від реалій війни, не говорити про неї, не згадувати. Матеріальні цінності знову переважають у житті людини.

Інакше значення матеріальним цінностям надає інший тип цивільного населення – волонтери. Для них головним є матеріальне у значенні допомоги військовим: надіслати партію дронів, пригнати їм машину, зібрати кошти на пальне тощо. Вони ставлять інтереси суспільства і народу вище за власні.

Під впливом постійної загрози життю, під тиском що саме на них тримається фронт, третій набір цінностей розвивається у військових. Їм байдуже на всі ті матеріальні цінності звичайних цивільних, для них головним в житті стає пережити цей день, побачити рідних, можливість поспати у теплом ліжку, поїсти гарячу їжу та помитися.

Тож, як можна побачити, війна сильно змінює цінності людей, і чим сильніше людина «пов'язана» із війною, тим більше змінюються її пріоритети, тим більше вони зрікаються матеріальності та набувають духовного значення.

Природа та динаміка довіри в особистісному та суспільному вимірах

Дмитро ПОДЗЕГА, здобувач III освітнього-наукового ступеня (PhD)

Науковий керівник тез – Світлана ШИРОКА, кандидат філос. наук, доцент

Національний аерокосмічний університет ім. М. С. Жуковського

«Харківський авіаційний інститут»

Довіра є однією з основ соціального життя та взаємодії, певним внутрішнім відчуттям або переконанням, що людина, з якою ми взаємодіємо, безпечна, викликає впевненість і не залишає підстав для очікування обману чи зради. Довіру можна уявити як тонкий уявний зв'язок між «я» і «ти», що поєднує нашу індивідуальність із потребою у взаємодії – природною потребою для соціальних істот.

Описуючи довіру як моральний чи ментальний стан, неможливо повністю її виміряти або підпорядкувати певним закономірностям, хоча це й не виключено і не позбавлено сенсу. Довіра може виявлятися як у поведінці, так і в самоаналізі, але залишається суб'єктивною для кожної людини. Вона також залежить від моралі, яка формується в кожного індивіда складно, враховуючи досвід і переконання.

Часто, на початковому етапі взаємодії, людина вже має уявлення про довіру до іншого, ще невідомого їй. Це може ґрунтуватися на переконаннях, моральних цінностях, готовності до взаємодії, а також на попередньому досвіді. Початковий рівень довіри не завжди вимагає раціонального обґрунтування, і люди часто формують перше враження, яке може бути нераціональним і навіть суперечити власним переконанням. На його основі формується також і довіра.